

16 Σεπτεμβρίου 2013
Αριθμ. Πρωτ.: 160173/36303/2013

Πληροφορίες: Δημήτρης Βερέμης (τηλ.:2131306), Καλλιόπη
Λυκοβαρδή (τηλ.:2131306), Μαρία Καραγεώργου (τηλ.:2131306)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ/ΓΡΑΦΕΙΟ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Υπόψη Διευθυντού Γραφείου Υπουργού

Θέμα: Διαμεσολάβηση ΣΤΠ για τη στήριξη της φοίτησης διεμφυλικού προσώπου σε δημόσιο σχολείο

Αξιότιμε κύριε Διευθυντά,

Ο Συνήγορος του Πολίτη στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του κατά το άρ. 103 § 9 του Συντάγματος και το ν.3094/2003 εξετάζει αναφορά της σχετικά με την υπηρεσία σας.

Ειδικότερα, η , διεμφυλικό άτομο, το οποίο φοιτούσε στο Εσπερινό Γυμνάσιο , απευθύνθηκε στο ΣΤΠ καταγγέλλοντας διάκριση λόγω ταυτότητας φύλου στο σχολείο της, τόσο από τους συμμαθητές της, όσο και από τη Διεύθυνση του σχολείου. Την αναφορά αυτή υποστήριξαν δύο οργανώσεις της ΛΟΑΤ κοινότητας, το Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών και η Ομάδα Εκπαιδευτικών και Ειδικών Ψυχικής Υγείας «Ομοφοβία στην Εκπαίδευση».

Ο ΣΤΠ με έγγραφη παρέμβασή του προς τη Διεύθυνση του Σχολείου στις 21.12.2012, συνόψιζε τα όσα είχε καταγγείλει η αναφερόμενη και ζητούσε τις απόψεις της Διεύθυνσης του σχολείου επ' αυτών, καθώς και τις ενέργειες στις οποίες προτίθετο να προβεί για τη βελτίωση της κατάστασης.

Σε απάντηση στο ως άνω έγγραφο η Αρχή έλαβε κοινοποίηση του εγγράφου με αρ. εμπιστ. Πρωτ. , το οποίο ο Διευθυντής του Σχολείου είχε αποστείλει προς τον Περιφερειακό Διευθυντή Εκπαίδευσης Αττικής. Στο εν λόγω έγγραφο η Διεύθυνση του Σχολείου δεν επιβεβαίωσε τα καταγγελλόμενα, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά ενέργειες ή παραλείψεις από την πλευρά των εκπαιδευτικών ή την Διεύθυνση του σχολείου, οι οποίες να στοιχειοθετούν εκφοβισμό, απειλές ή σωματική βία σε βάρος της μαθήτριας. Στο έγγραφο αυτό επισημαίνεται, μεταξύ άλλων, ότι πράγματι η παρουσία της μαθήτριας στο σχολείο είχε προκαλέσει ορισμένες εντάσεις στις σχέσεις των μαθητών, το σχολείο, ωστόσο, επιχείρησε να αντιμετωπίσει την κατάσταση ζητώντας τη συνδρομή της Διεύθυνσης Αγωγής Υγείας, του αρμόδιου Σχολικού Συμβούλου, καθώς και εκπροσώπου του ΚΕΘΕΑ.

Ενόψει των αντικρουόμενων αυτών ισχυρισμών των δύο πλευρών, για την περαιτέρω διερεύνηση της υπόθεσης, ο ΣΤΠ έθεσε υπόψη της αναφερόμενης τους ισχυρισμούς του σχολείου και πραγματοποίησε αρκετές συναντήσεις μαζί της, προκειμένου να διακριβωθούν συγκεκριμένα περιστατικά προς ενίσχυση των ισχυρισμών της. Κατόπιν αυτών, ο ΣΤΠ πραγματοποίησε συνάντηση στα γραφεία του στην οποία συμμετείχαν τα στελέχη της Αρχής που χειρίζονται την υπόθεση και οι εκπρόσωποι των οργανώσεων (κα. και κ.) που συνέδραμαν την αναφερόμενη στην κατάθεση της αναφοράς της.

Μετά την ολοκλήρωση της ως άνω προεργασίας, προγραμματίστηκε συνάντηση με τον Διευθυντή και εκπρόσωπους του Συλλόγου Διδασκόντων του σχολείου και πάλι στα γραφεία της Αρχής. Στη συνάντηση αυτή δόθηκαν διευκρινίσεις ως προς την επικρατούσα κατάσταση στο σχολείο σε σχέση με τη μαθήτριά, με ιδιαίτερη εστίαση στην ανυπαρξία σταθερών δομών που θα μπορούσαν να βοηθήσουν τα σχολεία στην αντιμετώπιση της συγκεκριμένης ή αντίστοιχων καταστάσεων. Από την πλευρά των στελεχών της Αρχής επιχειρήθηκε μια ανοιχτή συζήτηση για την έννοια της διεμφυλικότητας, τη σύνδεση της με προκαταλήψεις και στερεότυπα, αλλά και την προστασία της στο πλαίσιο του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας. Στη συνέχεια συζητήθηκαν προτάσεις για τη διαχείριση της κατάστασης και την αποκατάσταση της ηρεμίας στο σχολικό περιβάλλον.

Σε συνέχεια της συνάντησης αυτής, ο ΣτΠ απέστειλε στις 07.03.2013 νέο έγγραφο προς τον Γυμνασιάρχη του σχολείου, στο οποίο, γίνεται αναφορά στην έννοια της διεμφυλικότητας και την προστασία που οφείλει να έχει στο πλαίσιο της συνταγματικής και διεθνούς έννομης τάξης. Επιχειρώντας μάλιστα την απτή σύνδεση αυτής της προστασίας στο πλαίσιο της συγκεκριμένης υπόθεσης, ο ΣτΠ στις καταληκτικές του προτάσεις κάλεσε τη Διεύθυνση και το Σύλλογο Διδασκόντων ως ένδειξη έμπρακτης αναγνώρισης του δικαιώματος της μαθήτριάς στη διεμφυλικότητα και ως αφετηρία αποκατάστασης της εμπιστοσύνης της μαθήτριάς στη διεύθυνση του σχολείου, να αποδεχτεί: α) τη χρήση του ονόματος που η ίδια επιθυμεί στις σχέσεις της με τους συμμαθητές της και τους εκπαιδευτικούς β) τις γυναικείες ενδυματολογικές της προτιμήσεις, εφόσον δεν ξεπερνούν τα όρια ευπρέπειας που ισχύουν για τις υπόλοιπες μαθήτρίες και γ) τη χρήση της γυναικείας τουαλέτας.

Μετά τη λήψη του εγγράφου από το σχολείο, πραγματοποιήθηκε δεύτερη διευρυμένη συνάντηση εργασίας στις 28 Μαρτίου 2013 στις εγκαταστάσεις του Εσπερινού Γυμνασίου, στην οποία συμμετείχαν εκ μέρους του ΣτΠ οι υπεύθυνοι χειριστές της αναφοράς, και εκ μέρους του σχολείου, ο Γυμνασιάρχης και ο Σύλλογος Διδασκόντων. Στην συνάντηση αυτή, είχαν κληθεί και συμμετείχαν επίσης, ο Λυκειάρχης κος , καθώς και η Σύμβουλος Αγωγής Υγείας της Διεύθυνσης κα . Στην συνάντηση αυτή είχαν κληθεί επίσης από το ΣτΠ, ο Σχολικός Σύμβουλος κος και ο Διευθυντής κος , οι οποίοι, ωστόσο, δεν προσήλθαν στη συνάντηση.

Στην εν λόγω συνάντηση συζητήθηκαν εκτενώς όλα τα θέματα που είχαν σχέση με την μαθήτριά, αλλά και γενικά προβλήματα του σχολείου, θέματα διεμφυλικότητας και ανοχής της διαφορετικότητας, και ειδικότερα θέματα που αφορούσαν τον τρόπο υλοποίησης των συγκεκριμένων προτάσεων του ΣτΠ προς το Σύλλογο Διδασκόντων. Μετά το τέλος της συζήτησης, οι εκπρόσωποι του ΣτΠ και η κα αποχώρησαν, προκειμένου στη συνέχεια ο Σύλλογος Διδασκόντων να συσκεφθεί και να λάβει απόφαση σχετικά με τις προτάσεις της Αρχής.

Στις 29.04.2013, η διεύθυνση του σχολείου απέστειλε τα πρακτικά της συνάντησης, καθώς και την απόφαση του Συλλόγου με την οποία έγιναν ομόφωνα αποδεκτές οι συστάσεις του ΣτΠ. Στη συνέχεια, σε συνεργασία με το ΣτΠ, η σύμβουλος Αγωγής Υγείας της κα , συγκρότησε ομάδα παρέμβασης, αποτελούμενη από την ίδια, τον εκπαιδευτικό και εκπρόσωπο της ομάδας «Ομοφοβία στην Εκπαίδευση» κος και την Ψυχολόγο κα. , οι οποίοι, κατόπιν αδείας του Υπουργείου Παιδείας, πραγματοποίησαν οργανωμένες παρεμβάσεις στο σχολείο, τόσο προς τους μαθητές, όσο και προς τους εκπαιδευτικούς. Συνολικά πραγματοποιήθηκαν πέντε παρεμβάσεις προς τους μαθητές Γυμνασίου-Λυκείου και δύο προς τους εκπαιδευτικούς και των δύο σχολείων.

Μετά την ολοκλήρωση των παρεμβάσεων, η ομάδα συναντήθηκε με τους ειδικούς επιστήμονες του ΣτΠ, προκειμένου να αποτιμηθούν τα αποτελέσματα των οικείων παρεμβάσεων. Κατά την συνάντηση αυτή, η ομάδα συνόψισε τα συμπεράσματά της, και στο τέλος διατύπωσε προς το ΣτΠ τις ακόλουθες παρατηρήσεις και προτάσεις:

1. Μέσα από την διαδικασία ενημέρωσης/ευαισθητοποίησης, φάνηκε ότι μπορεί να υπάρξει τρόπος διαχείρισης παρόμοιων καταστάσεων, απαιτείται, ωστόσο, η στήριξη των εκάστοτε εμπλεκόμενων εκπαιδευτικών.
2. Υπάρχει μεγάλη ανάγκη ενημέρωσης μαθητών και εκπαιδευτικών για θέματα σεξουαλικής αγωγής, σεξουαλικής υγείας και ΛΟΑΤ
3. Υπάρχει ανάγκη ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών, αλλά και κατάρτισής τους για διαχείριση κρίσεων μέσα στη σχολική κοινότητα.
4. Η ομάδα επισήμανε επίσης ότι η γραμμή ΛΟΑΤ 1528¹ δεν έλαβε την ανάλογη δημοσιότητα, δεν υποστηρίχθηκε από το Υπουργείο και περιέπεσε σε αχρησία, ενώ θα μπορούσε να διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο σε παρόμοιες καταστάσεις.
5. Για την υλοποίηση των ως άνω στόχων απαιτείται οι οικείες παρεμβάσεις να γίνονται:
  - Με βιωματικές μεθόδους και όχι με την μορφή διαλέξεων, σε μικρές ομάδες, ώστε να ενθαρρύνεται η διαδραστική συμμετοχή των εκπαιδευόμενων
  - Εκπαίδευση με ιεραρχική σειρά: να προηγηθούν οι υπηρετούντες στα κέντρα λήψεων αποφάσεων, Προϊστάμενοι Διευθύνσεων, Διευθυντές Σχολικών Μονάδων, Σχολικοί Σύμβουλοι και στη συνέχεια οι μεμονωμένοι εκπαιδευτικοί
  - Να αξιοποιηθούν δομές που ήδη υπάρχουν, όπως τα γραφεία Αγωγής Υγείας, αλλά να προέχει η καταλληλότητα των επιμορφωτών και ως προς τις επιστημονικές γνώσεις, πεποιθήσεις και επικοινωνιακές δεξιότητες και ως προς την εξοικείωση με τις βιωματικές μεθόδους επιμόρφωσης και τις διεργασίες διαχείρισης ομάδας
  - Να αναπτυχθεί ένα δίκτυο επαγγελματιών που θα στηρίξουν την προσπάθεια αυτή, με συμμετοχή του νεοσυσταθέντος Παρατηρητηρίου για τη Σχολική Βία αλλά και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.

Μετά την ολοκλήρωση των ως άνω παρεμβάσεων της Αρχής, σε συνεργασία και με τους εμπλεκόμενους φορείς, σας επισημαίνουμε συμπερασματικά τα εξής:

Ανεξάρτητα από την επιτυχή τελικά αποφοίτηση της από το Γυμνάσιο, είναι προφανές ότι το σχολικό περιβάλλον, εξακολουθεί να παραμένει μη επαρκώς εξοικειωμένο με τη διαφορετικότητα, όπως ενδεχομένως και μεγάλο τμήμα της ελληνικής κοινωνίας. Από τις επαφές μας και τη συνεργασία μας με τους εκπαιδευτικούς του συγκεκριμένου σχολείου διαπιστώθηκε, ωστόσο, ότι στην πλειονότητά τους είναι απολύτως δεκτικοί να κατανοήσουν και να στηρίξουν οποιοδήποτε μαθητή, ανεξάρτητα από στοιχεία που θα τον ενέτασσαν σε οποιαδήποτε κατηγορία διαφορετικότητας, αρκεί να γνωρίζουν ακριβώς τα δεδομένα και να τους υποδειχθεί τρόπος διαχείρισης προσώπων και καταστάσεων. Η σύγχυση της διεμφυλικότητας με την ομοφυλοφιλία είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα ανεπαρκούς ενημέρωσης. Είναι ενδεικτικό ότι η γυναικεία αμφίεση της συγκεκριμένης μαθήτριας είχε εκληφθεί από κάποιους ως προκλητική συμπεριφορά ενός ομοφυλόφιλου μαθητή, χωρίς να μπορεί ευχερώς να συνδυαστεί με την εκδήλωση της πραγματικής κοινωνικής ταυτότητας μιας μαθήτριας με διαφορετικό βιολογικό φύλο. Είναι, ωστόσο, εξαιρετικά ενθαρρυντικά τα τελικά αποτελέσματα της διερεύνησης αυτής της αναφοράς, καθώς αναδεικνύουν την εμφανή ευαισθητοποίηση του συνόλου τελικά των εμπλεκόμενων εκπαιδευτικών που είχαν επαφή με τη συγκεκριμένη μαθήτρια.

---

¹ Τηλεφωνική Γραμμή Υποστήριξης για λεσβίες, γκέι, αμφί και τρανς νέους και νέες 1528. Η πρωτοβουλία εντάχθηκε στο ευρύτερο πρόγραμμα της ΓΓΝΓ «Ζούμε όπως εσύ» για την καταπολέμηση των κοινωνικών διακρίσεων και απευθυνόταν σε λεσβίες, γκέι, αμφί, τρανς άτομα, στις οικογένειές τους αλλά και στους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων.

Ενόψει των ανωτέρω, μολονότι η διερεύνηση της ατομικής αναφοράς μπορεί να είχε θετικές πτυχές στην τελική της έκβαση, ανέδειξε, ωστόσο σοβαρά κενά στην αντιμετώπιση παρόμοιων υποθέσεων. Συνεπώς ο ΣτΠ κρίνει αναγκαίο να **προτείνει προς περαιτέρω εξέταση από το αρμόδιο Υπουργείο Παιδείας**, τα εξής:

1. Όσον αφορά τη συγκεκριμένη μαθήτρια, κρίνεται σκόπιμη η υποστήριξή της με αντίστοιχες παρεμβάσεις, σε όποιο σχολικό περιβάλλον επιλέξει να συνεχίσει τις σπουδές της.
2. Με αφετηρία την περιγραφόμενη στο παρόν έγγραφο καλή πρακτική και με συνεκτίμηση των προτάσεων της ομάδας των ειδικών που είχαν παρέμβαση στη συγκεκριμένη περίπτωση, κρίνεται αναγκαίο να υλοποιηθούν άμεσα αντίστοιχες πιλοτικές δράσεις σε σχολεία της Α' Αθήνας, που θα επιλεγούν βάσει των προβλημάτων και ενδοσχολικών συγκρούσεων που παρουσιάζουν και το βαθμό της διαφορετικότητας που φιλοξενούν, προκειμένου στη συνέχεια η οικεία πρακτική να επεκταθεί και σε άλλα σχολεία της χώρας.
3. Προς το σκοπό αυτό, κρίνεται σκόπιμη η αξιοποίηση της εμπειρίας και της συνεισφοράς των προσώπων των αρμόδιων υπηρεσιών που ήδη είχαν εμπλοκή στην περίπτωση της κας με τις παρεμβάσεις τους στο Εσπερινό Γυμνάσιο. Επίσης, κρίνεται σκόπιμη η εμπλοκή στη συγκεκριμένη διαδικασία οργάνωσης της κοινωνίας των πολιτών που δραστηριοποιούνται σε ζητήματα προστασίας των ομάδων στόχου.
4. Επίσης, αναγκαία κρίνεται η έκδοση εγκυκλίου προς όλες τις σχολικές μονάδες, με την οποία να υπογραμμίζεται η αξία αποδοχής της διαφορετικότητας, ανεξαρτήτως εθνικής ή φυλετικής καταγωγής, θρησκευτικών πεποιθήσεων, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου, με την ιδιαίτερη υπενθύμιση και ενθάρρυνση εκπαιδευτικών και μαθητών να κάνουν χρήση της γραμμής 1528, προκειμένου να καταγγέλλουν περιστατικά ομοφοβικής και τρανσφοβικής βίας, και να ζητούν την οργάνωση παρεμβάσεων ενημέρωσης/ευαισθητοποίησης στα σχολεία τους.
5. Να υποστηριχθεί η γρήγορη ανάπτυξη και αποτελεσματική λειτουργία του Παρατηρητηρίου κατά της Σχολικής Βίας και η ανάπτυξη συνεργιών με την κοινωνία των πολιτών και τις ΛΟΑΤ ομάδες.

Κατόπιν των ανωτέρω, παρακαλούμε να μας ενημερώσετε για τις απόψεις σας επί των συγκεκριμένων προτάσεων της Αρχής και τις τυχόν ενέργειες στις οποίες προτίθεστε να προβείτε. Οι συνεργάτες μου και εγώ παραμένουμε στη διάθεσή σας για την παροχή οποιασδήποτε συνδρομής κρίνετε αναγκαία για τον περαιτέρω σχεδιασμό και την υλοποίηση των ως άνω προτάσεων της Αρχής.

Για κάθε περαιτέρω πληροφορία ή διευκρίνιση θα είμαστε στη διάθεσή σας.

Με τιμή

Καλλιόπη Σπανού
Συνήγορος του Πολίτη

Συνημμένα:

1. Το με Αριθμ. Πρωτ.: 160173/45276/2012/ έγγραφο ΣτΠ
2. Το με Αριθμ. Πρωτ.: 160173/2087/2013/ έγγραφο ΣτΠ

Κοινοποίηση:

1.

2. ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΕΣΠΕΡΙΝΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

3. Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών
Ζαν Μωρεάς 17, Κουκάκι, Αθήνα, ΤΚ 11741

4. Ομάδα Εκπαιδευτικών και Ειδικών Ψυχικής Υγείας
«Ομοφοβία στην Εκπαίδευση»

info@omofovia.gr